

Κώστας Καρυωτάκης

Εργοβιογραφικά στοιχεία

Ο ποιητής Κώστας Καρυωτάκης γεννήθηκε στις 30 Οκτωβρίου 1896 στην Τρίπολη, πατρίδα της μητέρας του, και έζησε στα παιδικά και εφηβικά του χρόνια τις πολλές μετακινήσεις του νομομηχανικού πατέρα του σε διάφορα μέρη της Ελλάδας (Λευκάδα, Αργοστόλι, Λάρισα, Καλαμάτα, Αθήνα, Χανιά όπου αποφοίτησε από το γυμνάσιο). Το 1913 γράφτηκε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και το 1919, αφού πήρε την άδεια εξάσκησης του δικηγορικού επαγγέλματος, διορίστηκε υπουργικός γραμματεύς στη Θεσσαλονίκη. Στρατεύτηκε το 1920, αλλά απαλλάχτηκε για λόγους υγείας. Η καριέρα του ως δημόσιου υπάλληλου συνεχίστηκε στην Άρτα, τη Σύρο, την Αθήνα. Ασχολήθηκε με τον συνδικαλισμό και εξελέγη Γενικός Γραμματέας του Δ.Σ. της Ενώσεως Δημοσίων Υπαλλήλων Αθηνών. Μετά από κάποια εναντίον του συκοφάντηση, αποσπάστηκε στην Πάτρα και κατόπιν μετατέθηκε στη Νομαρχία Πρεβέζης, όπου και πέθανε, αυτόχειρας, στις 21 Ιουλίου 1928.

Η ενασχόλησή του με την ποίηση άρχισε νωρίς, όταν δεκαεξάχρονος δημοσίευσε στίχους σε λαϊκά περιοδικά της εποχής, και συνεχίστηκε με ποιήματά του στην εφημερίδα Ακρόπολις (1915), στο περιοδικό Νουμάς κ.λπ. Το 1919 εκδόθηκε η συλλογή του Ο πόνος του Ανθρώπου και των Πραγμάτων. Τον ίδιο χρόνο εξέδωσε το σατιρικό περιοδικό Η Γάμπα, που κατασχέθηκε, το 1921 τη συλλογή Νηπενθή και το 1927 τη συλλογή Ελεγεία και Σάτιρες. Ασχολήθηκε επίσης με τον πεζό λόγο, με το θέατρο και με μετάφραση ποίησης. Το έργο του, επηρεασμένο από τον Συμβολισμό, με χαρακτηριστικά τη μελαγχολική θεώρηση της ζωής, τον σαρκασμό και μια διάθεση φυγής από την πραγματικότητα, αποτέλεσε αντικείμενο θαυμασμού και μίμησης από τους μεταγενέστερους ποιητές, ούτως ώστε να δημιουργηθεί ο όρος «καρυωτακισμός», συχνά με μάλλον αρνητική χροιά. Σε κάθε περίπτωση πάντως επηρέασε, άμεσα ή έμμεσα, θετικά ή αρνητικά την ελληνική ποίηση μετά το 1930.

Η κριτική για το έργο του

Καβάφης - Καρυωτάκης: Μια σύγκριση

«Αντίθετα από τα Ελεγεία, οι Σάτιρες φέρνουν τον Καρυωτάκη πλησιέστερα όχι στον Παλαμά αλλά στον Καβάφη, όσον αφορά τη σκεπτικιστική του στάση απέναντι στις καθιερωμένες αξίες και γνώμες. Αλλά, αν η ειρωνική αποστασιοποίηση από τους πάντες γύρω του, καθώς και μια αυτοκοροϊδευτική- σαρκαστική στάση ως προς τις προσωπικές τους αξίες και βλέψεις, αποτελούν το κοινό στοιχείο του Καβάφη και του Καρυωτάκη, υπάρχει, παρόλα αυτά, και μια σημαντική διαφορά μεταξύ τους. Ενώ ο Καβάφης είναι χαρακτηριστικά ειρωνικός, με μια βαθειά κατανόηση για την ανθρώπινη αδυναμία, η ειρωνεία του Καρυωτάκη έχει έναν τέτοιο δριμύ σαρκασμό, που προδίδει περιφρόνηση για τον εαυτό του και για τους συνανθρώπους του. [...] Ο Καρυωτάκης αυτοπυροβολήθηκε στην Πρέβεζα στις 21 Ιουλίου 1928. Η πράξη αυτή όχι μόνο επιστέγασε με θεαματικό τρόπο την ταύτιση του καλλιτέχνη με την τέχνη του, που ήταν και ο σκοπός των περισσότερων από τους μεγαλύτερους σε ηλικία συγχρόνους του, αλλά κατά έναν πιο σχηματικό τρόπο αντιπροσωπεύει μιαν ακραία

εκδήλωση του ποιητικού αδιεξόδου, στο οποίο οδήγησε η κληρονομιά του Παλαμά τους διαδόχους του, στα τέλη της δεκαετίας του 1920».

(Roderick Beaton (1996), Εισαγωγή στη νεότερη ελληνική λογοτεχνία, Αθήνα: Νεφέλη, σελ. 172-173)

Η «ταραγμένη φαντασία» και η πρωτοτυπία της μετρικής του Καρυωτάκη «Λοιπόν, ιδού: τι είναι, με δυο λόγια, το αιώνιο θέμα, ο “λυρικός τόπος” του Καρυωτάκη; Το είπαμε, είναι το κινήγημα του ιδανικού κι έπειτα η αποτυχία· ο πόθος κι έπειτα η απάτη· η πλάνη κι έπειτα η απογοήτευση. Ε, λοιπόν, κι ο αναγνώστης του, διαβάζοντας τους στίχους του —την έκφραση της ζωής του— ξαναγίνεται, πώς να το πω, κι αυτός με τη σειρά του, Καρυωτάκης, “παίζει τον Καρυωτάκη”. Μέσα του αναπαράγεται, κάθε στιγμή, η ψυχική περιπέτεια του ποιητού: το κινήγημα του ιδανικού κι η αποτυχία· ο πόθος, κι η απάτη. η πλάνη κι η απογοήτευση. Τούτο, επειδή μέσα στη μορφολογία του έργου του ο Καρυωτάκης αναπαρήγαγε κι αναπαράστησε την ψυχική του περιπέτεια. Ό,τι υπήρξε η Μοίρα γι’ αυτόν, τέτοια Μοίρα υπήρξε κι αυτός για το έργο του. Ποιο είναι για την τέχνη το κλασικό ιδανικό; Είναι η ενάργεια, η πλαστική, το ζωντάνεμα προσώπων και πραγμάτων. Αλλ’ όπως κι η ευδαιμονία, έτσι κι η ποιητική ενάργεια είναι, για τον Καρυωτάκη, περισσότερο φάσμα. Κάτω από τις εικόνες του, έχει βγάλει, από πριν, κάθε υλικό βάρος, κι οι εικόνες του απομένουν κούφια σχήματα· αέρας,καπνός. [...]

Πού είναι, μες στα ποιήματά του, το υλικό, το χειροπιαστό; Σχεδόν πουθενά. Διαβάζοντάς τα, έχουμε την εντύπωση ενός λακωνισμού — άλλου είδους. Είναι κάτι σα δίχτυ, ριγμένο επάνω στο κενόν, και που μάταια προσπαθεί να το σκεπάσει αυτό το κενόν, να το κρύψει, γιατί το κενόν προβάλλει από παντού. Ναι, το πρώτο κίολας χαρακτηριστικό τους είναι ακριβώς πως τα πράγματα δεν παίρνουν μέρος στους στίχους του με τον όγκο και με το χρώμα, αλλά με τους ήχους. Δηλαδή μ’ ό,τι πιο άυλο έχουν. [...] Έτσι πάντα. οι προσφιλέστερές του ελοπτείες είναι οι ακουστικές: οι ξεχαρβαλωμένες κιθάρες, οι αντένες που δονούνται από τον άνεμο (“Είμαστε κάτι...”). Αλλ’ ιδού αμέσως, που κι από τον ίδιο τον ήχο, πότερο εντρυφά στο φάσμα του ήχου —στην απήχηση, στον αντίλαλο, στη συγχυσμένη συνέχεια που ο ήχος στέλνει πίσωθέ του: “Είμαστε κάτι απίστευτες αντένες [...] στην κορυφή τους το άπειρο αντηχάει”. [...]

Τέτοια είναι λοιπόν η ποιητική του φαντασία. Αναπαράσταση της ψυχολογίας του. Ταραγμένη και, τρόπον τινά, διάτρητη. Οι ποιητικές του εικόνες πάνε κι έρχονται, σαλεύουν, μένουν στη μέση, κάποτε αναποδογυρίζονται. Εκεί που προχωρεί στρωτά, νομίζεις ότι σταματά και στοχάζεται: “Να τα ριζώ όλα χάμω; Να τα σπάσω όλα;” Απάνω σ’ ό,τι συναρμολόγησε κι έδεσε, φυσά ο ίδιος ένα πνεύμα ακαταστασίας και διαφεύσεως, ένα πνεύμα μεταμελείας και μηδενισμού, που κάνει να τρέμουν τα κατασκευάσματά του... Τη λογική τους είναι έτοιμος να τη χαλάσει κάθε στιγμή, με σκληρότητα και με τη σάτιρα. Κι άλλος αντίκτυπος του περιεχομένου του παρουσιάζεται τώρα κι επάνω στη στιχουργία του. Σ’ αυτήν, όμως, δεν μιμήθηκε τον Λαφόργκ: εκτός από δυο-τρεις εξαιρέσεις, δεν έφθασεν ως τον ελεύθερο στίχο. Τα ποιήματά του είναι καμωμένα σε στροφές που φαίνονται τύπου κανονικού: ισόστιχες μεταξύ των, με ομοιοκαταληξίες. Όμως αν κοιτάξουμε ολίγο πιο προσεκτικά, τι ελευθερία, τι ακαταστασία, τι αναρχία! Αν δεν έγραψε σε vers libre, έγραψε όμως τον vers libere ο Καρυωτάκης, μ’ ελευθεριότητες που δεν είχε αποτολμήσει κανείς στην ελληνική ποίηση. Εν πρώτοις, η μετρική του είναι ποικιλότητα. Απ’ την αρχή του

έργου του, περιμάζευε τους στίχους του από τα μακρὰ και τη μονοτονία των δεκαπεντασυλλάβων, και τους έφερνε μέσα σε σχήματα πιο σφιχτά, πιο πλαστικά και αρμονικά, που είχαν αχρηστευθεί και λησμονηθεί από πενήντα χρόνια τουλάχιστον.[...]

Αλλ' ο στίχος, εκτός από την ποικιλία του, παίρνει, στα χέρια του Καρυωτάκη, νεύρα και ευρωστία, πατά στερεά, στερεότερα τελειώνει. Αυτό είναι το μυστικό του! Αυτό είναι που αφήνει, στο τέλος —όπως κι ο στίχος του Καβάφη— μιαν αίσθηση συμμετρίας! Και, μάλιστα, μιαν αίσθηση επιτυχίας, ακρίβειας, οξύτητας! Κάποιο στιχουργικό πείσμα νομίζεις ότι, στο τέλος, κατορθώνει να κάνει ρητό και σαφές το σχήμα της στροφής, να συνενώσει τα διεστώτα, να τετραγωνίσει τ' ανυπόταχτα. Κι είναι πολλά αυτά τ' ανυπόταχτα και τα ξεχόρδιστα [...]: Ο ρυθμός δηλαδή του Καρυωτάκη σπανίως χτυπά ισόχρονα με το “μετρικό ρολόγι”, κι ο ακανόνιστος τονισμός των περισσότερων στίχων χρειάζεται ολοκληρωτική ανασκευή, για ν' αρμονιστεί με μιαν οποιαδήποτε μετρική ακολουθία. Ο δάκτυλος πηγαίνει με τον ανάπαιστο, ο ίαμβος με τον τροχάιο [...]. Και μόνον αυτό; Εκτός από τα μεικτά μέτρα, ιδού παρατονισμοί και κενοί χρόνοι και χωλά μέτρα, διασκελισμοί, μήτε ένας γνωμικός στίχος, μετάθεση της τομής, συνίζησις κακά τονισμένη, χασμωδίες απροειδοποίητες. Την ομοιοκαταληξία, την έχει βέβαια, ανεξαιρέτα. Αλλ' από τους τέσσερις όρους της ομοιοκαταληξίας —το βάθος, τη φυσικότητα, την πρωτοτυπία και την ποικιλία— ο τρίτος είναι που κυριαρχεί, κι οι άλλοι σχεδόν δεν υπάρχουν. Κάθε ομοιοκαταληξία του είναι και μια έκπληξη: αλλ' όμως πάντα χαριτωμένη και αναντικατάστατη».

(Τέλλος Άγρας, 1972, από τον τόμο Κ.Γ. Καρυωτάκης, Ποιήματα και πεζά, επιμέλεια Γ.Π. Σαββίδης, Αθήνα: Ερμής, σελ. 209-216 αποσπασματικά, όπως και στο Τέλλος Άγρας, 1981, Κριτικά Β', επιμ. Κώστας Στεργιόπουλος, Αθήνα: Ερμής)

Ο «γραφειοκρατικός» ρεαλισμός του Κ. Καρυωτάκη

«Στη νεοελληνική φιλολογία, ο Ρεαλισμός δεν είναι πράγμα νέο. Κατέχει σχεδόν ολόκληρη τη σφαίρα της πεζογραφίας μας. Ολίγη όμως από τη σφαίρα της ποιήσεως. Αλλ' ο Ρεαλισμός μας υπήρξεν, έως εδώ και λίγα χρόνια, ηθογραφικός. Δηλαδή γραφικός, ζωγραφικός, περιγραφικός, εξωτερικός, παρμένος από τη ζωή της επαρχίας, ή μάλλον του βουνού και του υπαίθρου —ολόένα και περισσότερο ασύγχρονος, ακατανόητος για τη ζωή της πολιτείας, κι αδιάφορος.

Ο ρεαλισμός, ο αστικός ρεαλισμός, ο ρεαλισμός του πραγματικού περιβάλλοντός μας, επρόβαλε καθαρός στην ποίηση με το έργο του Καβάφη. Με την ποίηση του Καρυωτάκη, αυτός ο ρεαλισμός έγινε νεοαστικός. Ποια είναι η πλατύτερη, η χαρακτηριστικότερη, η συνηθέστερη πλευρά του νεοαστικού ρεαλισμού, το ξέρουμε όλοι: είναι η ιεραρχία, η υπαλληλία, το γραφείο, η γραφειοκρατία.

Στην πρώτη περίοδο των Νεοελληνικών Γραμμάτων, την Επτανησιακή, ο άνθρωπος των γραμμάτων είν' ο ευγενής, ο ευπατρίδης. Στη δεύτερη περίοδο, την Αθηναϊκή — κλασική και ρομαντική—, είν' ο λόγιος. Στην τρίτη, την προπολεμική, είν' ο δημοσιογράφος. Στην τέταρτη, τη μεταπολεμική (η κατάπτωση συνεχίζεται), ο άνθρωπος των γραμμάτων είναι ο υπάλληλος. Αυτή την εποχή έζησε και ο Καρυωτάκης. Και αυτήν έγραψε. Ο ρεαλισμός του είναι ο γραφειοκρατικός. Έτσι ζουν άλλωστε και αυτοί που τον διαβάζουν. Και τους αντιπροσωπεύει».

(Τέλλος Άγρας, ό.π., σελ. 203-204)

Το σχίσμα Καρυωτάκη – παράδοσης

«Αν συγκρίνουμε προσεκτικά την πρώτη του παραγωγή με την τελευταία του, θα παρατηρήσουμε ότι, ενώ είχε αρχίσει με στίχους αρμονικότερους, κατέληξε, συν τω χρόνω, σε μια παραμέληση της αυστηρής κατεργασίας τους. Κι όμως η τελευταία του παραγωγή (στο μάτι που ξέρει να διακρίνει) είναι και η προσωπικότερη. Σ' αυτήν πια ο ποιητής είναι περισσότερο εκείνο που θέλησε να είναι. Επομένως, αν ήθελε να εργαστεί και προς την άλλη κατεύθυνση (των αρμονικότερων, δηλαδή, λεκτικών συνδυασμών, που, αν δεν είναι όλη η αγνή ποίηση, είναι όμως η αρχή της), δε θα ήταν ίσως δύσκολο να τα καταφέρει, αφού ήδη οι πρώτοι του στίχοι ήταν πολύ πιο κοντά σε μια τέτοια αντίληψη. Φτάνουμε, λοιπόν, στο συμπέρασμα ότι η παραμέληση από μέρος του ήταν θελητή. Τον στίχο του τον αποσπά, μετρικά και ρυθμικά, από την κλασική αντίληψη, αφαιρώντας του τις καθαρά μελικές του τάσεις. Σκοπός του ποιητή, στη δεύτερη περίοδο, δεν ήταν πια να κάνει ποίημα άδοξα λυρικό, αλλά μιμικό μάλλον. Ο στίχος του τώρα μιμείται, στη ρυθμική του κυρίως έκφραση, την ομιλία, και σπάζει, κατά το παράδειγμα των φανταιζιστ, τους κανόνες που τον εμποδίζουν ν' αποδώσει τις χειρονομίες και τις κινήσεις της ψυχής του ποιητή».

(Τίμος Μαλάνος 1943, «Είναι ποιητής ο Καρυωτάκης;», Κριτικά δοκίμια, Αλεξάντρεια, σελ. 51-62. Απόσπασμα δημοσιευμένο στο Κ.Γ.Καρυωτάκης 1972, Ποιήματα και πεζιά, επιμ. Γ.Π. Σαββίδης, Αθήνα: Ερμής, σελ. 239-240)

Χαρακτηριστικά και επιρροές της καρυωτακικής ποίησης

«Η γλώσσα του Καρυωτάκη, εκεί όπου την παρασύρει η εξομολόγηση ή εκεί όπου ξεσπάει στον σαρκασμό, είναι πλούσια σε ποιητικές επινοήσεις και σε τεχνική της φαντασίας, που, αν τις είχε καλλιεργήσει συστηματικά, θα μπορούσαν να διαρθρωθούν σε τεκμήρια πιο θετικά για την πορεία μιας ολόκληρης γενιάς. Αλλά, ανεξάρτητα από δυνητικές εκβάσεις, αρκεί να διαπιστωθεί ότι όταν ο ποιητής δεν συστέλλει το πρόσωπο σε έναν σαρκαστικό μορφασμό, μαρτυρεί μίαν εκφραστική αιδημοσύνη που λείπει, αντίθετα, από τους άλλους ποιητές της γενιάς του.

Η διαβρωτική ανάγκη έκφρασης προσωπικών του βιωμάτων αναμειγνύεται δημιουργικά με το έργο ξένων ποιητών. Η συμβίωση ιδιαίτερα με τους “καταραμένους” ποιητές της Γαλλίας τον οδηγεί να δημοσιεύσει μεταφράσεις τους στα βιβλία του, μαζί με τα δικά του πρωτότυπα ποιήματα. Η διαδοχική επιλογή τον οδηγεί από τον Baudelaire στον Toulet, τον Carco. Αν και δεν μετέφρασε Laforgue, υπάρχουν αντιστοιχίες μ' αυτόν πολύ βαθύτερες και σε πολλαπλά επίπεδα· διόλου περίεργο, αν υπολογίσουμε τον ευρύτερο ρόλο που έπαιξε ο Laforgue στην ευρωπαϊκή ποίηση (Eliot, Σεφέρης) όσον αφορά τον τρόπο αντιμετώπισης της ζωής (δυσφορία για την καθημερινότητα) και της στιχουργικής (υπονόμευση της παραδοσιακής μετρικής).

Η πορεία του Καρυωτάκη είναι σαφής. Σταθερά επιδιώκει μια ποίηση ριζωμένη στην υπαρξιακή συγκίνηση [...], η οποία συμπαρασέρνει όμως και όλα τα εκφραστικά μέσα, με ιδιαίτερη επίπτωση στα μετρικά σχήματα. Όπως έγινε ήδη αισθητή από τον καιρό του Τέλλου Άγρα η παρουσία των Γάλλων ποιητών και ο ρόλος τους, αισθητή

έγινε επίσης και η προώθηση της στιχουργικής κρίσης: ο Καρυωτάκης σημαδεύει κι εδώ την απαραίτητη και λογική μετάβαση από τη μετρική αριστοτεχνία των τελευταίων παραδοσιακών ποιητών στον ελεύθερο στίχο».

(Mario Vitti, 1994, Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας, Αθήνα: Οδυσσέας, νέα έκδοση, ανατύπωση, σελ. 357-358)

Το συναισθηματικό υπόβαθρο της καρυωτακικής ποίησης

«Δύο τελικά είναι οι όψεις του έργου του Καρυωτάκη, κι από την άποψη της ουσίας κι από την άποψη της μορφής: η ρομαντική κι η ρεαλιστική, οι ελεγείες και οι σάτιρες, η ροπή προς το αφηρημένο και η εισβολή του πραγματικού στον αφηρημένο κόσμο του. Ανάμεσα, ωστόσο, στις δύο τούτες όψεις στέκει η συναισθηματική του βάση, η βαθιά του αισθαντικότητα, μόνιμα ταραγμένη και διακυμαινόμενη. Αυτή γεφυρώνει την απόσταση από τον ρομαντισμό ως το ρεαλισμό του, και δέχεται τον αντίχτυπο απ' τον αδιάκοπο ψυχικό του κλυδωνισμό και τις αντιφάσεις του. Η συναισθηματική βάση αντιπροσωπεύει ό,τι συμπαγέστερο και στερεότερο διαθέτει: το ίδιο το εγώ του και την προσωπική του στάση απέναντι στον κόσμο, και μέσα απ' το συναισθηματικό υπόβαθρο βγαίνει και το ιδεολογικό του περιεχόμενο, η έκφραση δηλαδή της απελπισίας του διαφοροποιημένη σε στάση ζωής. Τούτο αποτελεί ένα απ' τα κυριότερα μυστικά της διάρκειας του ποιητή κι ένα απ' τα πιο σίγουρα κλειδιά για τη διεύδυση στα βαθύτερα στρώματά του. Γιατί το συναισθηματικό υπόβαθρο του Καρυωτάκη γίνεται κι ο φορέας του κλίματος της εποχής, και μέσα απ' τη συναισθηματική του βάση και τις αντιδράσεις της αδιαλλαξίας του εκφράζει τον καιρό του αντιπροσωπευτικά, για να καταλήξει σε γενικότερη κραυγή διαμαρτυρίας, όχι μόνο για τη στιγμή εκείνη. Χάρη στην τιμότητα του αισθήματος και στην εκφραστική του οξύτητα, διατηρεί μιαν αμεσότητα, που κάνει την περίπτωσή του και μέσα στην ποίηση γεγονός ζωής. Δεν μένει λόγος χωρίς αντίκρισμα, ούτε προφταίνει να πέσει στη φιλολογία. [...]

Τα πεζά, μαζί με τα τρία τελευταία του ποιήματα, είναι η πιο ακραία στιγμή του Καρυωτάκη, η τελευταία φορά που “ακούει την εσωτερική του φωνή”, έχοντας συνειδητοποιήσει τις τερατώδεις δυνατότητες του κοινωνικού μηχανισμού και των “όρων του παιγνιδιού” κι έχοντας ολότελα αποκλειστεί».

(Κ. Στεργιόπουλος, 1980, «Κ.Γ. Καρυωτάκης», στο Η ελληνική ποίηση. Η ανανεωμένη παράδοση, Αθήνα: Σοκόλης, σελ. 316-319)

Η «Κάθαροι» του Κ. Καρυωτάκη

«Το τελευταίο πεζό που καθαρόγραψε ο Καρυωτάκης είναι η πασίγνωστη πλέον Κάθαροι [...]. Γραμμένο σε πρώτο πρόσωπο ενικού, δεν θα μπορούσε να είναι σελίδα από το ημερολόγιο του γονατισμένου Καλού Υπαλλήλου. [...] Η ευανάγνωστη αυτοβιογραφική σύνδεση της Καθάρσεως με τον αντάρτη συνδικαλιστή Καρυωτάκη, ελέγχεται πλήρως από τον συγγραφέα. Το αυτό, δυστυχώς, δεν ισχύει για τους περισσότερους αναγνώστες του, οι οποίοι, ασύνειδα, υπονομεύουν την πρόθεση του Καρυωτάκη για αναγωγή της ατομικής του υπαλληλικής εμπειρίας σε καθολικότερο χώρο και χρόνο. Όχι, βέβαια, στην αιωνιότητα, μα σε μια διαιωνιζόμενη παρακρατική επικαιρότητα. Με την ευκαιρία, δεν κρίνω περιττό να παρατηρήσουμε

πως και σε τούτο το κείμενο, η δομική αντίθεση ανάμεσα στο παρελθόν και στο παρόν, με παραπομπή σε ένα προσδοκώμενο μέλλον, παρουσιάζεται τώρα με ιδιαίτερα δραματική μεταβολή σκηνογραφίας. Τούτο, άλλωστε, είναι που τελικώς απαλλάσσει την Κάθαρη από κάθε υποψία προσωπικής αντιδικίας ή —ακόμη χειρότερα— πρωτοβάθμιας “στρατευμένης” λογοτεχνίας».

(Γ.Π. Σαββίδης, 1989, «Στον πεζόδρομο του Καρυωτάκη», Στα χνάρια του Καρυωτάκη, Αθήνα: Νεφέλη, σελ. 129)

Η διπλή όψη της καρυωτακικής ποίησης

« “Κοινωνικός ποιητής ο Καρυωτάκης και συγχρόνως ποιητής της εσωτερικής περιπέτειας, ένωσε τις άκρες των δύο τάσεων προκαλώντας την τρομερή ηλεκτρική κένωση στο σώμα της λογοτεχνίας μας”. Με την εξαιρετικά εύστοχη αυτή παρατήρηση του Βύρωνα Λεοντάρη, που ορίζει και ερμηνεύει ταυτόχρονα τη δυναμική της ποίησης του Καρυωτάκη, φωτίζεται παράλληλα και η διπλή όψη της δεκαετίας του '20: ο μπωντλερισμός της “φυγής απ’ την πραγματικότητα” και το ευαγγέλιο της κοινωνικής επανάστασης. Ο Καρυωτάκης, χωρίς να αφεθεί ολοκληρωτικά σε καμιά από τις δύο, κατάφερε να τις εκφράσει σε ένα ενιαίο ποιητικό σύμπαν».

(Χριστίνα Ντουριά, 2000, Κ. Γ. Καρυωτάκης, Η αντοχή μιας αδέσποτης τέχνης, Αθήνα: Καστανιώτης, σελ. 34-35)